

însă la acea dată îl avea Hasdeu, datorită considerației de care se bucura în cercurile științifice.

În octombrie 1887 I. Bogdan pleacă la Viena. Prima scrisoare pe care i-a adresat-o lui Hasdeu din Viena poartă data de 1 noiembrie 1887. Acest document inedit este edificator, pentru că stabilește care erau raporturile lui Ioan Bogdan cu magistrul său. Regretînd că nu l-a putut vedea la plecare, pentru a primi îndrumările necesare «cum ar trebui să încep studiile de limbi slave în general», I. Bogdan scrie că nimeni mai bine decît Hasdeu nu poate da asemenea recomandări, pentru că știe ce pregătire are «și cu ce scop m-am apucat de aceste studii»¹. Prin urmare, între Ioan Bogdan și Hasdeu se stabiliseră anumite relații de la elev la profesor. Pentru edificarea profesorului, în vederea recomandărilor ce le aștepta, I. Bogdan îi prezintă o situație completă a cursurilor pe care le urmează la Jagić și la alți profesori: antichități slave, gramatica limbii sîrbocroate și polone în comparație cu slava veche, etnografia și folclorul slav, precum și un curs de diplomatică. Preocupat de știința diplomaticii, I. Bogdan studiază, ca și Hasdeu, istoria dreptului și a instituțiilor medievale, iar în afara programului de la Universitate aprofundează paleografia latină. Rezultă, prin urmare, că studiosul tînr era angrenat într-o muncă serioasă, conform unui plan din care apare, încă la acea dată, spiritul de organizare și metodă care îi va caracteriza întreaga activitate de mai tîrziu. El îi cere lui Hasdeu părerea «*asupra alegerii ce-am făcut și să-mi dați, dacă credeți, de trebuință, sfatul D-voastră*». Trebuie reținută această parte a scrisorii, pentru că ea demonstrează poziția științifică a lui I. Bogdan față de Hasdeu. De aceea el speră să primească de la acesta «numai sfaturi bune și binevoitoare», asigurîndu-l că își va face datoria și îl va înștiința despre «*progresele mele și voi cere todeauna aprobarea Dv*».

Acest document definește în mod clar raporturile dintre tînrul slavist și magistrul său, a cărui operă, meticolos și studios cum era, o citise încă din timpul studenției sale la Iași, fiind atras, ca și alții, de acea «frunte brăzdată de fulgerele revelațiilor» — după expresia lui N. Iorga.

Ioan Bogdan, specializîndu-se la Viena, înțelegea să-și îmbunătățească metoda de cercetare și să-și lărgască orizontul științific, plecînd de la realizările filologiei și istoriografiei românești, pe care — la acea dată — le reprezenta atît de strălucit figura complexă a lui B. P. Hasdeu.

În asemenea condiții, I. Bogdan s-a bucurat, în timpul scurt de un an cît a stat la Viena, de atenția lui Jagić, care, în afara programului universitar, făcea cu el un seminar special de «texte paleoslavice», după cum îl informează pe Hasdeu în scrisoarea citată.

N-am putut cerceta, deocamdată, întreaga corespondență dintre I. Bogdan și Hasdeu². Este sigur că Hasdeu i-a scris lui I. Bogdan, pentru că într-o altă scrisoare, din 5 iulie 1888, expediată din Viena³, acesta îi trimite unele materiale pe care i le-a cerut, în legătură cu limba poeziilor lui Coșbuc⁴. Cu

¹ Vezi Anexa I. Scrisoarea din 1 X 1887. Arh. St. Fond Hasdeu, LV-561.

² Arh. St. Fond Hasdeu, pachetul LV, nr. 560—566, cuprinde 7 scrisori trimise de I. Bogdan (între anii 1887—1903). Scrisoarea nr. 560 este greșit atribuită lui I. Bogdan. Este un fragment dintr-o scrisoare trimisă din Praga, după anul 1892. Scrisorile nr. 563—565 au fost semnalate de D. P. Bogdan, *Legăturile slavistului I. Bogdan cu Rusia*, p. 186, nota 38.

³ Vezi anexa II. Arh. St. Fond Hasdeu, LV-562.

⁴ Scrisori primite de I. Bogdan de la Hasdeu se aflau între cele 105 scrisori dăruite de Gh. Tulbure și Viorica Bogdan-Tulbure Institutului de istorie din Cluj. Cf. G. Tulbure, *Din corespondența lui Ioan Bogdan*, în «Tribuna literară», Brașov, I, 1941, p. 7.